

Elisabeta POP

Cluj-Sibiu

„Dac-ai învățat să mori, e musai să mori!”

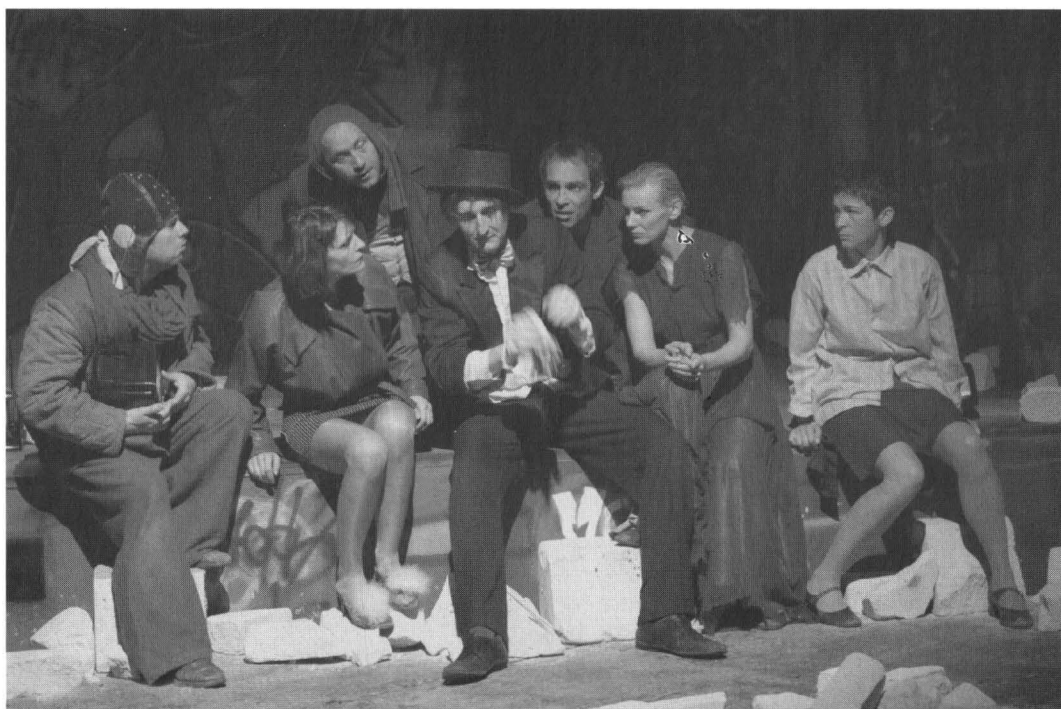
Cititor, se vede pasionat și avizat de poezie, și nu mai puțin iubitor și admirator al spațiului transilvan, cu tradițiile și frumusețile lui, spațiu autentic românesc, încărcat de mituri și creativitate, Mihai Măniuțiu a scris un scenariu dramatic plecând de la poemele a doi poeți remarcabili: Ioan Es. Pop și Ion Mureșan. Bănuiesc așa, ca un fapt divers, că nici măcar poeților nu le venea să creadă, ascultând replicile spectacolului, cum că le-ar fi scris ei... oarecând, cum ar zice maramureșeanul...

Banchetul sau Calea spre Momfa nu este nici primul, nici ultimul spectacol semnat de Mihai, în care simțim cum se apropie și-i dă târcoale EL, „doamnei cu coasa”, care, vrem nu vrem, va veni într-o zi să ne... treacă „dincolo”. Dar o face ca un artist adevărat, meditănd și glosând pe marginea, înăuntrul și în afara noțiunii ce rostită doar, ne dă frisoane. Toți artiștii, după ce ei înșiși depășesc jumătatea vieții, trec prin etapa aceasta. Așadar, iată-ne asistând la un spectacol despre care nu știm dacă trebuie să spunem nici că e bun, nici că e necesar, nici, Doamne ferește, că e interesant. E un spectacol tulburător, de la care pleci, dacă nu mai înțelept și mai împăcat cu ideea morții, sigur mai interiorizat, mai meditativ și poate mai puțin speriat, chiar dacă, cum spune unul dintre poeți, el e „ca un măr acru în gură”. Dar și așa, cu dinții strepeziți, dai să zâmbești ca în fața fatalității: ce-ai mai putea face când nu mai e nimic de făcut?

Ce au în comun cei doi poeți de s-a gândit regizorul să-i „cunune” într-un singur text? E o întrebare pe care și-o pune, firesc, spectatorul când se duce la spectacol. Ei bine, cei doi au un spirit viu, o inteligență masivă, un CE autentic și o bunăcuviință ce le vine din străvechime, de la voievozii Glad sau Menumorut sau de la bunii și tătâanii lor, de la mumele sfioase legate cu maramă sub bărbie...

Să le fie oare amândurora frică tare de moarte? O, nu, vâna lor țărănească trebuie să le fi spus că taina aceasta e obligatorie, așadar nu e chip să fugim de ea. Atunci? Poate să le fi stricat o țără din gândul cel drept școlile și pârda lnică de filosofie, orașul cu farafastăcurile lui, stricăciunile lumii moderne? Poeților-intelectuali de rasă bună – le stă bine să vorbească și să scrie Și despre moarte, cum scriu și vorbesc despre viață, să nu ne facem iluzii... Oricum, starea poetică e înaltă atunci când cotidianul și banalul e ridicat sus, în zona cu aer tare a metafizicii... Iar dacă cel mai mare poet român „nu credea să nvețe a muri vreodată”, poeții noștri intră în dialog cu el, și ne dau sentința: apoi, „dac-ai învățat să mori, e musai să mori...” Cale de întoarcere sau fofileală nu există.

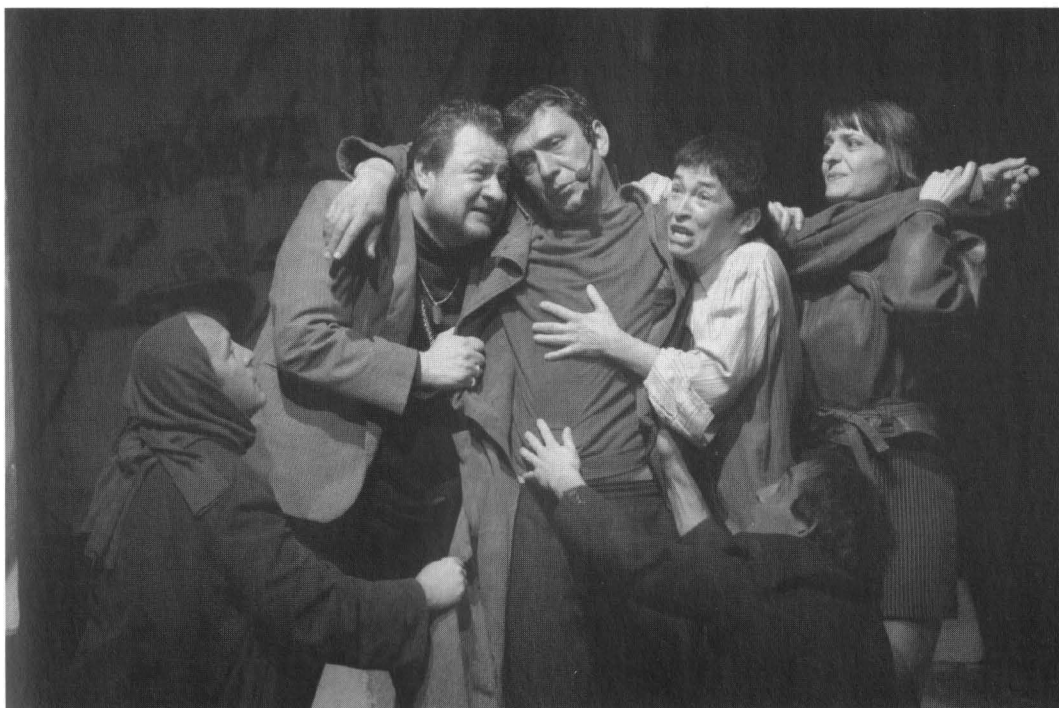
Drumul, calea spre moarte, sau, cine poate să știe, poate spre altă viață, e plin de peripeții, iar cei duși sunt imaginați ca niște turiști ce se îndreaptă spre... Momfa, cuvânt ciudat și simpatic inventat de Ioan Es. Pop. Astfel nimic nu ni se va mai părea morbid, „petrecerea de pietoni” semănând al naibii de bine cu petrecerile din viața pământească. Și acolo, ca și aici, se perindă oameni feluriți: femeia ucigașă a soțului ei, Nebuna binecunoscută ce delirează abulic, neconținut, șmecherașul descărcăreț, artistul boem, bețivanul de duzină, prostituata ce-și trăiește cu voluptate clipa și plăcerile, boschetarii de rând trăind, vorba vine, din

nimic și făcând umbră pământului degeaba. Și, desigur, tot ca-n viață, îi conduce spre finalul...final, o Călăuză deloc blândă, dimpotrivă, cu aere de șef absolut, care le amintește mecanic: „*Sfârșitul începe lent. El seamănă bine cu viața*“. Nu lipsesc din decor nici casele dărăpănate, sordide și pline de grafitti, semănând și ele cu cele din jurul nostru. Sau măcar cu o parte dintre ele...În acest spațiu se mișcă personajele, în acea stare indecisă, în care nu-l așteaptă, ce-i drept pe Godot, deși mai absurd decât absurdul situației lor nici că s-ar putea închipui, dar parcă se caută continuu pe ele însele, sperând poate că ceea ce li se întâmplă e numai un vis.

Simți o neliniște precisă, fără echivoc în vorbele și stările personajelor. Ele își debitează replicile, dar, dincolo de ele, simți limpede că, de la poezi citire, plutește îndoiala care roade...Ei au fost prunci, coconi duși la biserică de mici, spovediți și cuminecați, dar oare unde e Domnul, că adesea locul lui e gol? Poate și ei înșiși rătăcesc în căutarea taților și a mumelor lor, „specialiști în nenoroc“, morți de spaimă că vor muri, bătând „la ușile unei lumi fără ieșire“. Și oare Momfa asta răspunde-va așteptărilor lor? Fie-va lor loc de mântuire și alinare sau doar prilej de adâncă reflecție? Și iată-i pornind cu toții spre Momfa, părăsind locul acela strâmt, numai aparent comod, un spațiu în care se înghesuie toți, în fața unui televizor pe ecranul căruia se perindă o unică imagine dulce-calmă, cu o mare și-un răsărit superb de soare. Ca-n viață, nu? Îi însoțesc bocitoarele, femeii tinere în haine negre, purtând valijoare mici în care duc, desigur, sorțile-pomeni spre veșnicie. Sticlele cu horincă sunt doar aparențe, din ele nu curge nici un strop... (scenografia: Cristian Rusu).

Nu știm și nici nu trebuie să știm exact cum a amestecat Mihai Măniuțiu versurile poemelor, cum le-a transformat în replici de teatru, cum a păstrat

tragismul ocolind morbidul, cum a transformat în imagini de o plasticitate uluitoare situații poematice livești, știm doar că melanjul s-a dovedit fericit și rezultatul este unul pozitiv. Ne aflăm în fața unui spectacol de o poezie înaltă, specială, pentru care atributele comune nu-și au rostul, cum spuneam. A, da, dacă pe nimeni nu deranjează, aș alătura ilarului – grotescul, macabrului – miraculosul, poeticului – tragicul, reflexivului – halucinantul. Și poate aș numi piesa „Cui i-e teamă de Momfa?”

În final, toți se pregătesc de trecut dincolo, dezbrăcându-se: femeile și bărbații își dezgolesc busturile, azvârlindu-și cât colo inutilele veșminte. Numai unul, semănând cu cel ce păzește groapa de gunoi a lumii, un înțelept, de fapt, ce se ignoră și e ignorat deopotrivă, numai el se dezgolește de tot. Momentul, dacă se desfășura în semiîntineric, ar fi avut exact efectul scontat. Așa, unii tineri (și tinere, cum s-a văzut), luați prin surprindere, chicotesc și diluează, dacă nu chiar strică, știrbesc din emoția unui final magistral.

O spun, nu din pudibonderie, ci strict din nevoia de a comunica ce am simțit.

Mai trebuie să adaug că actorii rostesc frumos, cu convingere și fără ifose, fără retorisme sau intonații speciale, versurile care par în gura lor exact ce trebuie: replici teatrale. Disciplinați, convinși că fac un teatru special, neintimidați de misia lor, actorii clujeni și cei sibieni, laolaltă, precum și coristele „Icoanei”, se prezintă ca niște profesioniști autentici, ceea ce îi onorează.

Iată numele lor în ordinea dreaptă sau nedreaptă de pe afiș: Doru Presecan, Ovidiu Crișan, Irina Wintze, Ionuț Caras, Dan Chiorean, Elena Ivanca, Mihai Coman, Ovidiu Moț. Fetele din corul „Icoanei”, condus de Ioan Bocșa a fost o prezență discretă, dar permanentă și eficientă în spectacol.

Spectacolul nu e nici vesel nici trist. E un spectacol profund, o meditație de care avem nevoie, dar ne e frică să mărturisim. El se urmărește, când cu emoția faptului concret, tulburător, când cu discreția și răceala lecturii unui eseu despre moarte și, în definitiv, despre oamenii care se tem de când e lumea lume de NECUNOScutul care ne așteaptă DUPĂ.

Teatrul Național din Cluj în colaborare cu Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu, Muzeul Literaturii Române, cu sprijinul Primăriei Municipiului București – Banchetul sau Calea spre Momfa. Scenariul dramatic și regia: Mihai Măniuțiu, pe texte de Ioan Es. Pop și Ion Mureșan, și două poeme de Lucian Vasilescu. Scenografia: Cristian Rusu. Cu: Doru Presecan, Ovidiu Crișan, Mariana Presecan, Irina Wintze, Ionuț Caras, Dan Chiorean, Elena Ivanca, Mihai Coman, Ovidiu Moț. Cu participarea unui grup al Ansamblului de muzică tradițională ICOANE. Conducerea muzicală: Ioan Bocșa. Data premierei: 29 aprilie 2006.

Oradea

13 – adică treisprezece spectatori norocoși...

A venit vara și odată cu ea fenomenul binecunoscut: sălile de teatru – cel puțin în provincie – sunt din ce în ce mai goale. Dar, cum spune frumos și metaforic o scriitoare maghiară: „Vara e scurtă” („*Rovid a nyar*“), așa că tristețea noastră se va risipi îndată, sperăm, după vacanță.

La Sala Studio a Teatrului ne aflam (în weekend, când lumea bună se duce la casele de vacanță), în fața ușii de la intrare, numărați pe degetele celor două mâini de o organizatoare cam speriată: treisprezece oameni! Oare vor juca artiștii pentru doar 13 spectatori? Încă și 13!

Ei bine da, au acceptat să joace și parcă mi s-a părut că au pus mai mult suflet ca la o premieră...

Am văzut în ultimii ani cel puțin două montări ale piesei lui Dorfmann **Fecioara și moartea**, o știam bine, așadar, și acum eram teribil de curioasă ce și cum a gândit s-o pună în scenă un regizor foarte tânăr și foarte străin de povestea sumbră și teribilă pe care o spune, ca o confesiune dură și cumva testamentară, scriitorul evreu și chilian și comunist sau oricum bine... de stânga, născut în Argentina, pe numele său prim de botez Vladimir (după Lenin, desigur).

Într-un decor mai curând sărăcăcios decât sobru și auster, lăsând impresia chiar de improvizatie pe alocuri, semnat de un talentat artist de altfel (Torkos István), dar care n-a dispus probabil de fonduri suficiente pentru a-și da frâu bogatei imaginații, evoluează cu un aplomb și o dăruire specifice, după cum mi-a fost dat în timp să observ, actorilor maghiari când construiesc, la Studio, spectacole de ei dorite. Evoluează, zic, trei actori de vârste diferite pe care însă sigur îi unește atât talentul cât și dorința de a aborda și alte stiluri de joc decât cele cu care s-au obișnuit.

Regizorul Harsányi este foarte tânăr, cum spuneam, așa explicându-se unele exagerări pe care eu una le-am clasificat fie ca vulgare (Paulina îi vâra în gura fostului anchetator Jorge Miranda propriii ei chiloți roșii, după care îi lipește gura cu o bandă adezivă), fie ca neglijențe mărunte (Gerardo Escobar bea restul de coniac sau whisky din paharul oaspetelui?), fie de-a dreptul sadice și periculoase